

dobio svoga Zevsa" i u Justinovom delu nema ni traga nečemu što se naziva *aggiornamento*, odnosno otvaranje crkve za novo doba. O sličnim pokušajima otvaranja crkve za druge religije, za druge konfesije i moderni duh, on sudi veoma strogo. "Drugi vatikanski koncil", glasi jedan njegov sud iz istog dela, "je renesans svih evropskih humanizama, renesans leševa", što je moguće u obezboženoj Evropi, "beloj Demoniji", kako je naziva.

Organicistička misao i kod Nikolaja i kod Justina nije neki originalniji pomak već jedno korišćenje klasičnog obrasca te misli.

U krugu srpske političke misli, u širem krugu srpske organicističke misli, posebno poglavlje čini organicistička misao D. Ljotića koju je on napregnantnije izložio u svom delu Zakoni života. Ljotić se služi u brojnim prilikama poznatom organicističkom trijedom bog–kralj–domaćin i ponavlja opšta mesta da "nema dela bez domaćina", pa je srpski narod u celosti označen kao domaćinski narod koji funkcioniše kao organizam. Ako se pažljivije razmatra čitav niz takvih "misli" vrlo brzo se uočava da to i nije misao – refleksija, koja traži novo već zbir opštih mesta o nečem o čemu svako može imati neko mišljenje. Tako se kod Ljotića jedna kolokvijalna politička fraza nudi kao misao, ali nužno je praviti razliku između nečeg što je organicistički *weltansauung* i konkretni politički izbor ili opredeljenje u jednom istorijskom trenutku. Sam je D. Ljotić nastojao da odredi razliku između svog organicističkog pogleda na svet i političkog stava, ali pomenuti odnos nije nikako jednostavan. U jednom zapisu, koji je publikovan 1944, on tu razliku obrazlaže jer je verovao da se ona i tako može obrazlagati, a razlika se tiče njegovog pogleda na svet i nemačkog fašističkog shvatanja društva i države. "Fašizam je", ističe D. Ljotić, "obogotvorenje države a hitlerizam je obogotvorenje rase. Za Slovene, uporedo s državom i rasa ima veliki značaj. Mi smo protiv parlamentarizma, ali ne i protiv parlamenta. Mi nismo protiv punog i realnog učešća naroda u procesu donošenja zakona". Jer, u savremenom svetu parlamentarizam stvara "zamršen sistem neodgovornosti vlasti". U drugim pak njegovim spisima i političkim pamfletima, posebno u glasilu *Naša borba*, jasno se prepoznaju morasovske tirade o Jevrejima što nije čudno za čoveka koji je redak među Srbima koji su se dopisivali s A. Hitlerom. Istina, Ljotić se čuvao pogromaškog tona opominjući svoje sledbenike: "Ne razbijajte jevrejske radnje, ali razbijajte, lomite i kršite planove jevrejske". O fašističkom "podtekstu" njegove ideologije je dosta rečeno, ali ni kao organski mislilac Ljotić nije ni nov ni originalan. On je opsednut tipično organicističkom idejom "nacionalne konzervativne revolucije" koja je opšte mesto još od vremena klasičnih organicista. Kod njega je etatizam bezmalo mistična kategorija, najvažnija među svim drugim koje su nužne za tumačenje društva. I kod Ljotića je sve izvedeno iz nacije kao organizma po principu biološkog determinizma koji postoji kod svih organicista. Ideja socijalne države se uzdiže do ideologije spasonosnog paternalizma – država je sve – i korporativizam. Jer, društvo je jednostavno organizam u kojem su "staleži" organi koji se potčinjavaju glavi koja se rukovodi "nacionalnim vrednostima", apsolutizovanim i izdvojenim od skale opšteljudskih kulturnih vrednosti, pa se u ime tih ciljeva bezmalo podrazumeva upotreba nasilja, budući je ono navodno nužno u takođe nužnoj militarizaciji javnog života. U jednom slučaju to se definiše kao "duhovnost", koja se vidi u "životnom prostoru" svoje nacije, ili svoje etnozajednice, koja se sudara sa drugim takvim zajednicama.

Politička upotreba obrasca.

Ako se dakle pažljivije pogledaju glavni izvori srpske organicističke misli – ovde su upravo pomenuti glavni izvori – relativno lako se mogu odrediti i značenja te misli u njenom trajanju do naših dana. Što se interpretacije tiče, one su po prirodi različite, ali se korišćenje obrasca otvara kao poseban problem. To što su brojni srpski organski mislioci organicističkog usmerenja svoja polazišta gradili na takozvanim tradicionalnim vrednostima, samo po sebi ne može biti sporno, ali kada se određeni obrasci mišljenja politički upotrebe, problem se nameće i svojom drugom stranom. U političkim spisima, uopšte u političkom publicističkom diskursu, ti se obrasci prepoznaju lako već po načinu kako su upotrebljeni. Svaka izjava, dakle, nema status *misli*, ali po smislu upućuje na misao u širem značenju reči. Paralelno